

finiciók sáppadt árnyai, melyek metafizikája az aszociális „sztratoszféra” szinte teljesen levegőtlen magasságába akar bennünket „emelni”.

N. Boukharine

É LŐ IRODALOM. A könyvheti könyvpiac egyik jólbevált ötlete volt ez a novella-antológia. Harminc író harminc novellája — „Élő magyar irodalom!” címen. Érdeklődéssel nézegettük, vajjon kit számít az *Athenaeum* könyvkiadóvállalat az élő magyar irodalomhoz — és kiket hagyott ki belőle. No lám! — ott van Herczeg Ferenc — és miért ne — hiszen él. Ott vannak az elefántcsonttoronyok összes művészei — a nyelvzenészek és formabűvészek. Ott van az „új szellemi front” minden novellacsatárja. Ott vannak a népiesek — és a népszerűek. Ott vannak a lefixált starok, a hősszerelmesek és a naivák — az örökifjak és a megvéhédtt ifjútítának. Ott vannak az irodalmi égbolt állócsillagai — nagybolygói és kisbolygói. Ott van Szabó Dezső — ott van Kassák Lajos. — Nagy Lajos kimaradt! — Miért? — talán — odaát mégse felejtik olyan könnyen a régi „bünöket...” És egyuttal kimaradt az élő magyar irodalomból a ma minden problémája és minden olyan próbálkozás, mely ha irodalmilag nem is kiteljesült formában, de az 1935-ös magyar életet szólaltatja meg. Merthát sem Kassáknak az ellenforradalom atmoszféráját érzékeltető novellája, sem Gellérinek a munkanélküliség „kedélyességét” vázoló írása, sem Kodolányinak a háborús diákeveket felidéző novellája — nem nyujtanak semmi olyat, ami a ténylegesen élő irodalomnak feladata volna. És hol van már az antológiában sorakozó Révész Béla a szociálista realizmus hangjától. — Babits, Kosztolányi, Tersánszky kétségtelenül a polgári irodalom remekeit adják... novellát, a szó esztétikai értelmében. Forma! ritmus! finom lélekrajz! Egy lezáruló irodalmi korszak minden követelményét sűrítve látjuk ezekben az írásokban. Márai, Zsolt Béla, Körmenyi Ferenc a polgárság életének, problémáinak, lehetőségeinek a legnépszerűbb szószólói kevéssé jellemző írásokkal szerepelnek. Zilahy se az „új szellemi front” zászlóját lobogtatja, hanem egyik régi novellájával szerepel. Molnár Ferenc „Altató meséje” (a *Liliom* alaptörténete), Bíró Lajos drámai liktetésű hangja és Karinthy mélyhumora is — régi hangok az élő irodalomban. Szomory novella-szonátájának ezuttal életszaga van — egy bankvezér bukását muzsikálja el. Földi Mihály se metafizis ezuttal, hanem a hivatali légkört, a főnökalkalmazotti viszonyt érzékelteti. A novellák tárgya egyébként távol esik a ma életétől. Merthát semmiesetre se a vidéki dzsentri-élet rajza, amint az Sztinyai és Hunyadi novelláiban feltárul, az, amit az élő irodalomtól várunk. A novellák nagyrésze az írók gyermekkori emlékein és egyéb epizódjain időzik. Ezek a gyermekkori sérülések és későbbi traumák kétségtelenül kórtani érdekességgel bírnak egy pszichoanalitikus számára — és félremagyarázhatatlanul világítanak rá írónk lelki defektusaira — s egyben érthetővé teszik az „élő magyar irodalom” életképtelenségét, egészségtelen helybentopogását. „Nincs, aki megőrkjön, nincs aki felébresszen, hogy ez nem álom, hanem legsürgősebb élet!” — mondja pld. Szép Ernő — és tovább: „Lehet az emberben valami fék, mint az autóban, ami hátramozdítja — én nem tudom. Be nem van ilyesmi.” MórícZ Zsigmondról viszont megtudjuk, hogy ő gyermekkorában megharapta az Erzsit, amire nagyon büszke volt akkor, ami önbizalmat adott, merthogy van benne vadállati hősiesség. „Később közönyös lettem a dologgal szemben” — mondja — „de azért az emlék sose hagyott el, nyugtalanná tett, ha eszembe jutott: ismeretlen aggodalmat okozott, mi lakik bennem.” Szabó Dezső pedig így sir fel Toldi Miklós szomorúsága című szimbolikus novellájában: „Óh jaj, száműzetés volt az én születésem és átkozott az anyám csókja, hogy világerősének küldött el

engem. Nincs társ, nincs testvér számomra és bélpoklosságom az, hogy erős vagyok." Tehát ez volna az élő magyar irodalom: egyéni defektusok lereagálása. Ignotus, Kárpáthi, Laczkó Géza, Pap Károly lírai humanizmus keveset lendít ez összképen. Friss, egészséges, életteljes, a problémákkal szembenéző, aktivitásával aktivizáló hang nem hallatszik. Pedig talán megvan, csak keresni kellene — és lehetne, csak éppen, hogy az uralkodó helyek érdekébe ütközne az az irodalom, melyre így rátalálnának. Magyarországon ezen túl és ezen felül egész speciálisan egy szűnté zárt társaság magánügye az irodalom.

Az „Élő magyar irodalom“-ból tehát kinrekedt az élet, az irodalom egyetlen lehetséges talaja — és kimaradt az a csekélyszámú kétségtelenül darabosan író, valóban haladó fiatal, aki az élet hangját szólaltatta volna meg. Az élő magyar irodalomból kimaradtak a nők is! Miért? — igaz, hogy nem bővelkedünk nagy értékekben, de a kötet számos darabjának színvonalát elérte volna egyik-másik női írás is. Kimaradt még a cseh-szlovákiai és jugoszláviai magyar irodalom. Az erdélyi magyar irodalmat Tamási Áron „Erdélyi csillagok“ című székely öntudatot árasztó novellája és Nyírő József balladás titokzatosságú „Hull immár a fenyőtoboz“, egy régi, vagy 10 év előtti írás képviseli. És természetesen kimaradt a szerze az emigrációban csirázó magyar irodalom. Merthát mit jelenthetne pld. a német irodalom szempontjából egy olyan novellaantológia, melyben az emigráció írói nem szerepelnek. A magyar emigrációs irodalom másfélévtizedes multja ellenére se olyan gazdag ugyan, mint a másfél-éves német, de van! csirázik, fejlődik — s főleg élő magyar irodalom! Pedig a kötet előszava azt mondja, hogy „a kötet kiadójának szándéka az volt, hogy minden külső szemponton és érdeken felülemelkedve mutassa be a mai magyar irodalmat legjellegzetesebb képviselőin keresztül. Szerkeszteni ugyszólván nem is kellett ezt a könyvet — csak felfigyelni azokra a hangokra, amelyek a magyar irodalom minden táján élnek és zengenek. Öreg és fiatal, régi és új, népi és polgári „jobboldali“ és „baloldali“ író testvéri szövetségben vonul fel e könyv lapjain, hogy a maga harmincféle hangját egy diadalmos dalban egyesítse.“ — E sokatígérő szólamból igen kevés valósult meg. A 30 író 30 novellája nem azonos az élő magyar irodalommal: a kötet holt anyaga csak muzeális ízű gyűjteménye a polgári novellairodalomnak.

(Budapest)

Mándy Teréz

HÁROM MAGYAR ÍRÓ ÉS EGY FRANCIA REGÉNYE. Három magyar író regénye jelent meg egyszerre. Módszerük a lékelemzés, hangjuk borongós. Embereiknek minden vergődésében a tudattalan sötét erői rombolnak. Kettőt a kiadó (Athenaeum) nyilván e belső rokonságból kiindulva, összeházasított. Így jelentkezik együtt a „falú regénye“ (Kodolányi: Fekete víz) és a városé (Sárközi: Viola).

Sárközi regényéből illan a város. De nem illan el a városi kispolgár u. n. családi életének szűk levegője. A családfentartó a pater familias torzsképe, az anya háztartási automata, aki robotjában szomoruan csikorog, mint a kenetlen jármű. Sirásra, robbanásra állandóan kész. A hisztéria viharléggőre lebeg a családi asztal felett. Ez az asztal — a közös étkezés — az egyetlen összekötő kapocs a család tagjai között. Ennél az asztalnál nő fel a száraz családfa harmadik erőtlen hajtása, Viola. Személyleírása elmaradhat. Mindenki ismeri. Igénytelen, szín- és vértelen. Nem mer se szép lenni, se csunya; egyáltalán lenni sem mer, nincs is, ha jól megnézzük. Ezért helyezte az irgalmas szerző a regény középpontjába. Különben senki se vette volna észre szegényt.

Miért ép' ezt a szürke női sorsot vette észre Sárközi? Egy szűk ilyen